

O'ZBEKISTON

Asosiy topilmalar: Dinga sig'inish va boshqa omillarga ishonchni targ'ib qilish O'zbekistonda qattiq chekllovchi diniy qonun va barcha mustaqil diniy harakatlarni shavqatsiz jazolash davom etmoqda. Hukumat rasmiy ravishda qabul qilingan dinlarga rioya qilmagan insonlarni qamoqlarga solidi, yoki ularni ekstremistlikda ayblaydi: ularning ichida 12,000 Musulmonlar ham bor. Ushbu davom etib kelayotgan doimiy, aqlga sig'maydigan huquqbarziliklarga asoslanib 2014 yilda USCIRF O'zbekistonni "alohida etiborga loyiq davlat", yoki CPC, yoki 1998 yilgi ostida Halqaro Din ozodligi amaliyoti (IRFA) hisobiqa kiritishni tavsiya qiladi. Davlat Departamenti O'zbekistonni ishby ro'yhatga 2006 yilda kirgizgan bo'lsada 2009 yildan beri hech qanday rasmiy jazolashga oid tadbir ko'rmagan.

Tarihdan

O'zbekistonning 1998 qabul qilingan Ma'nnaviy va Diniy tashkilotlar ozodlik bo'yicha qonuni barcha diniy guruhlarning huquqlarini qattiq cheklaydi va O'zbekiston hukumati ularni, ayniqsa Musulmon jamoalarini nazorat qiladi. Qonuniy ro'yhatdan o'tmagan diniy tashkilotlarni jinoyatchi deb biladi; tarqatish ucun bosmadan chiqarilgan diniy nashrlarning mazmunini rasmiy tasdiqlanganligini talab qiladi; balog'atga yetmagan o'smirlarni diniy tashkilotda qatnashishini man etadi; va faqat ruhoniylarga, oddiy dinga sig'inuvchi insonlarga emas, jamoada diniy kiyim kiyishga ruxsat etadi. Ko'p diniy guruhlар 13 viloyatlarning sakkiztasida mavjud bo'lgan ro'yxatdan o'tish talablarini bajara olmaydilar. 2014 yilda odamlarning dinini "chalkash qiladigan" yoki shaxslarni o'z dinini o'zgartirishga undaydigan ashyolarni man qiluvchi yangi nazorat buyqug'i amalgaga kirdi

USCIRF hizmatchilari 2013 yilning oktyabirida O'zbekistonga tashrif buyurdilar. Unda, O'zbekiston hukumati rasmiy ravishda belgilangan dinlarga rioya qilmagan shaxslarni, guruhlarni va masjidlarni ezishi yoki ularni ekstremistik siyosiy guruhlarga aloqador deb topishini aniqlandi. O'zbekiston ayrim diniy sabablar bilan zo'ravonlik qiluvchi guruhlar tomonidan hatarliklarni boshidan kechirayotgan bo'lsada, hukumat tinch dinlarga, yoki boshqa hech qanday havf keltirmaydigan guruhlarga mo'ljalangan ekstremizmga qarshi noaniq qonunlarni ishlatadi. Unga qo'shimcha, O'zbekiston hukumatining mustaqil Musulmonlarga qarshi kurashi davom etmoqda. Ayrim mo'ljalga olinganlarning ichida man etilgan Musulmon guruhi Akromiyaga a'zolikda ayblangan 23 tadbirkorlarning qamoqqa olinishiga oid 2005 yildagi namoishlarga aloqadorlardir. O'zbekistonning bir nodavlat tashkilotiga qaraganda, Andijonda Haqiqat va Tiklanish jarayonida Andijon voqealariga aloqadorlikda ayblanib 231 odam hali ham qamoqlarda; 10 mahbuslar olamdan o'tgan. O'zbekiston hukumati Andijon fojiyalaridan so'ng qochib ketganlarni mamlakatga qaytarishni boshqa davlatlardan talab qilishda davom etadi.

2013-2014 yil diniy ozodlik holatlari

Ekstremizm qonuni ko'rinishlari: O'zbekiston dinga siqinishni davlat tomonidan boshqarilishini xohlamagan, yoki shunga aloqador 12 000 Musulmonlarni, ayrimlarini 20 yilgacha bo'lgan muddatga qamashlarni ohirgi o'n yilda davom ettirib kelmozqa. Ularning ko'pchiligining ishlari sudda ko'rilmagan va ular qyinoq ostida bo'lgan; Ayrimlarni

jinnihonalarda ushlab turiladi. Mustaqil inson huquqlarini himoya qilish tashkilotining oz'bek harakat guruhining ma'lumotlariga qaraganda 2013 yilda taxminan 200 dinga ishonuvchilar qamoqqa tashlangan. Hukumatning ayplashicha qo'lga olinganlarning ko'pchiligi "Wahobiy" yoki "Jihodchi" ekstremist guruhlarga aloqador. Hukumat ushbu tushinchaga keng ravishdagi Musilmon shaxs va ruguhlar, ularning orasiga tan olgan ekstremistlar, siyosiy raqobatchilar, chet mamlakatlarda ta'lim olganlar va boshqalarni kiritadilar.

Qamoqlardagi holatlar: O'zbekiston inson huquqlarini himoya qiluvchi tashkilot *Ezgulikning* ma'lum qilishicha qamoqdagi ayollar qiyinoq ostiga olingen, ularning ko'pchiligi o'z diniga sig'inganliklari uchun qamoqqa olingenlar. O'zbekiston hukumatining rad qilishiga qaramay, qiyinoqlar qamoqlarda, sud oldi inshoatlarida, mirshabbonalarda doimiy davom etib kelmoqda; ularning ichiga qo'rqtish yoki kuch ishlatish, jinsiga tegish va jabrlanuvchining nafas olish yo'lini berkitish uchun gaz niqoblari ishlataladi. Qiyinoqlar asosan kattalarga va bolalarga o'z dinidan yuz o'girishini yoki boshqa ma'lumot berishlarini talab qilish uchun ishlataladi. 2013 yilning boshlarida Qizil xosh xalqaro qo'mita O'zbekiston bilan rasmiy aloqalar bo'limganlik sababli o'z ishini mamlakatdan olib chiqishini elon qildi.

Musulmonlar oldidagi to'g'anoqlar: O'zbekiston hukumati Islomiy jamiyatlarni qattiq nazoratda ushlaydi va ularning mustaqil amaliyotlarini man etadi. Farg'ona vodiysida hukumat bir nechta masjитlarni tortib olgan va bolalarning qatnashishini nam etgan. Hukumat tomonidan boshqariladigan Musulmon diniy qo'mita o'tkazilayotgan mashg'ulotlatni, uchrashuvlarni, imomlarni vazifalaridan cheklanganlarini nazorat qiladi va Islomiy varaqalarni va boshqa ashiyolarni tekshiradi. BMTning qiyinoqlarga qarshi murojatnomasiga qaramay, Musulmon diniga ishonuvchi Hayrullo Tursunov Qozog'istondan O'zbekistonga qaytarilgan; 2013 yilda 16 yilga qamoqqa solingen. Hozir u sil kasaliga to'lgan qamoqzonada. 2013 yilning iyul oyida Ravshan Rahmatullayevni o'rtoqlari bilan choixonada din haqida gaplashganligi uchun olti yilga qamoq jazosi berilgan. Shvedsiyadan siyosiy bosh pana olgan o'zbekistonlik etakchi mustaqil imom Obid-qori-Nazarovga 2012 yilning boshlarida suyiqasd qilingan. Shunday to'sqinliklarga qaramay ro'yxatdan o'tgan rasmiy masjитlarda qatnashish baland va mamlakatning oldingi yetakchi muftisi, Muhammad Soliq Yusufga o'z ichiga inson huquqlari haqidagi ma'lumotlar beruvchi taniqli websitning boshqarishiga ruhsat etilgan.

Musulmon bo'limgan shaxslarga qo'yilayotgan ayblar: Mazxabi Protestantlar va Jehovah Witnesses dinidagilarni davlat ruxsatnomasidan tashqarida ish olib borayotganliklari uchu hukumat ularni "ekstremistlar" deb tan oladi va ularga juda katta miqtorda jarimalar qo'yadi, qo'lga olishadi va "qonunga zid diniy amaliyotlari" uchun qamashadi. Rasmiylar ro'yxatdan o'tgan va o'tmagan Nasroniy va Baha'yalarning uchrashuvlarini bostiradi. Davlat tomonidan boshqariladigan ommaviy axborot vositalari kamchilik bo'lgan diniy guruhlarni taassub qiladi va o'tmishda ularning vakillarini diniy ekstremistlarga tenglagan. 2013 yilning oktyabirida Toshkent sudi Baptist ittifoq yozgi lagerini tortib olgan.

Diniy ashyolarga qo'yilgan to'siqlar: Diniy ishlar kengashi (CRA) diniy ashyolarni tekshiradi. Diniy qonun tomonidan tasdiqlanmagan diniy ashyolarni tashqariga chiqarish, saqlash, ko'paytirish va tarqatishni man qiladi. Diniy jamiyatlarning a'zolari militsiya tomonidan o'tkazilishi mumkin bo'lган bosqinchilikda olib qo'yilishidan qo'rqib ularga aziz bo'lган ashyolarni yo'q qiladilar. Hukumat ko'p chet davlatlarning websaytlarini, ayniqsa inson huquqlari va diniy erkinlikka ta'luqlilarini ta'qiqlaydi. 2013 yilda CRA rasmisi O'zbekiston qonunlari bo'yicha diniy matnlar faqat ro'yhatdan o'tgan diniy guruhlarning binolarining ichida o'qilishi mumkinligini aytgan.

Diniy ko'rsatmalarga ta'qilalar: Diniy ta'limotlar berish faqat rasmiy tarzda ruhsat berilgan diniy maktablarga va davlat tomonidan tasdiqlangan muallimlarga berilgan. Faqat olti rasmiy ro'yhatdan o'tgan jamoalar diniy ma'lumot berish talablarini qanoatlantirgan (sakkiz qonuniy ro'yhatdan o'tgan mahalliy bo'limlar). 2013 yilda 12 yoshli o'g'lining "noqonuniy" diniy ta'limoti uchun bir ayol javobgarlikka tortilgan; U ikki Protestantlardan san'at darslari olgan. Shaxsiy diniy ta'limot jazolanadi. 2010 yilda diniy muallim Mehriniso Hamdamova yetti yilga qamalgan; aniqlanishichahozir unga tez tibbiy yordam kerak ekan. Hukumat diniy maqsadda chet mamlakatlarga chiqishni ham man etadi va shunday sayohatlarga borish man etilgan shaxslaning ro'yxatini saqlaydi.

AQSh dasturiga tavsiyalar

O'tgan o'n yil davomida, AQShning O'rta Osiyodagi dasturlari asosan Afg'onistondagi urushga qaratilgan bo'lib inson huquqlari va diniy erkinlik asosiy majburiyatlar ichiga kirmagan. USCIRF ushbu dasturlar chuqur o'ylanilmagan deb biladi. Rivojlanayotgan mintaqaviy siyosiy holat Amerika Qo'shma Shatatlari uchun yangi havfsizliklarni yuzaga keltirishi mumkin, lekin USCIRF AQSh hukumatini O'zbekistondagi dininy erkinlik va inson huquqlariga etibor berishiga undaydi. Ushbu tavsiyalarga qo'shimcha, AQSh hukumati CPC va USCIRFning AQShdan O'zbekiston bo'yicha quyidagilarni talab qilishini so'raydi:

- 90-180 kun ichida holatlar yaxshilanmasa 2009 yilda bekor qilingan sanksiyalarni CPC ko'rsatmalari bo'yicha qaytadan amalga kiritish; uning ichiga O'zbekistonlik katta lavozim egalarining Amerika Qo'shma Shtatlariga kirish imkoniyati;
- AQSh talablarining inson huquqlarini himoya qilish talablari barcha AQSh vazirliklariga keng bildirilishini ta'minlash va O'zbekiston hukumati bilan shaxsiy muloqotda bo'lib diniy asrlarni ozod qilish, ehtiyyotkorlik choralarini ko'rish;
- AQSh elchixonasi inson huquqlari faollari bilan doimiy aloqada bo'lishini ta'minlash va O'zbekiston hukumatini qamoqlardagi asrlarni oila a'zolari bilan muntazam aloqada bo'lishini, inson huquqlarini tekshirish, lozim bo'lган tibbiy yordam ko'rsatilishi va himoyachiga imkon berilishini ta'minlash;

- AQSh tomonidan shart ostida yordam ko'rsatish: gumanitar va inson huquqlari dasturlari undan mustasno, O'zbekiston hukumati tomonidan diniy erkinlik holatlarini yaxshilash va xalqaro inson huquqlari standartlarini, ularning ichiga 1998 yilda amalga kirgan diniy qonunlar va 2005 yil Andijon voqealarini tekshirish, xalqaro tekshirishga ruxsat berishni ta'minlash;
- Axborot qo'mitasi boshqaruv organlarini oldinda yopilishi gumon bo'lgan Amerika Ovozini moliyaviy tomondan ta'minlashni davom ettirishga ishontirish;
- Davlat departamentining izlanish, uning ichiga diniy erkinlik va inson huquqlari, shuningdek Evro-Osiaga aloqador til dasturlari kiradi, Title VIII dasturini qaytatdan tiklash; va
- BMTning Inson huquqlarini himoya qilish kengashini O'zbekistondagi inson huquqlariga jiddiy etibor berishiga bosim qilish, va boshqa OSCE kabi tashkilotlarni O'zbekiston hukumatini BMT mahsus diniy erkinlik va ishonch mutaxassislarini, mustaqil adliya va qyinoq borasidagi mutaxassislariga tashrif etish uchun aniq kun belgilash va to'liq va zarur narsalar bilan taminlash kiradi